

Vloga gozdov v zasnovi strategije varstva narave v Sloveniji

The Role of Forests within the Concept of Nature Protection Strategy in Slovenia.

Baldomir SVETLIČIČ*

Izvleček

Svetličič, B.: Vloga gozdov v zasnovi strategije varstva narave v Sloveniji. Gozdarski vestnik, št. 9/1996. V slovenščini, cit. lit. 9.

Avtor predstavi zasnovo delovnega gradiva "Strategija varstva narave v Sloveniji; Inačlica 3.0 (osnutek), Ljubljana, april 1996, in v kontekstu predstavljene strategije skuša poudariti pomen in vlogo gozdov pri ohranjanju narave in o varstvu naravne in kulturne dediščine (naravnih in kulturnih vrednot) v gozdu in gozdnem prostoru.

Ključne besede: gozd, gozdarstvo, ohranjanje narave, varstvo naravnih in kulturnih vrednot.

Synopsis

Svetličič, B.: The Role of Forests within the Concept of Nature Protection Strategy in Slovenia. Gozdarski vestnik, No. 9/1996. In Slovene, lit. quot. 9.

The author presents the outline of the materials with the title "A Strategy regarding Nature Protection in Slovenia; variant 3.0 (draft), Ljubljana, April 1996"; within the context of the strategy presented the significance and role of forests in nature conservation and the protection of natural and cultural heritage (natural and cultural values) in the forest and forest space are emphasized.

Key words: forest, forestry, nature conservation, protection of natural and cultural values.

1 UVOD

1 INTRODUCTION

Prizadevanja po ohranjanju narave, vseh živih bitij in njihovega življenjskega okolja postaja v svetu vse bolj razpoznavno merilo osveščenosti in s tem civiliziranosti posamezne družbe. Številni mednarodni dokumenti vsebujejo zahteve po ohranitvi narave v vseh njenih pojavnih oblikah, kar vse pogosteje določa meje in vsebino mnogim človekovim dejavnostim.

Slovenijo simbolizirajo gozdovi, ki pokrivajo več kot polovico slovenske krajine (54%), skupaj z gozdnatim prostorom pa kar tričetrto površine (75%) slovenskega ozemlja. Predstavljajo najpomembnejši prostorski element naše naravne in kulturne krajine in so kot njena bistvena prvina hkrati tudi zelo pomembna naravna vrednota. Našo deželo uvrščajo med najbolj gozdnate dežele Evro-

pe, ki jo odlikujejo številna in obsežna območja sorazmerno dobro ohranjene narave z veliko ekosistemsko pestrostjo sonaravnih gozdov, ki veliko prispevajo h kakovosti življenja v njej in vsekakor pomenijo njeno primerjalno prednost v Srednji Evropi.

Slovenski gozdovi kažejo s svojim videzom in notranjo ekosistemsko stabilnostjo pozitivne rezultate uveljavljenih načel trajnega, sonaravnega in večnamenskega ravnanja z gozdom ob načrtnem vključevanju naravovarstvenih usmeritev in krepitevi optimalne sposobnosti opravljanja vseh svojih funkcij.

Splet okoliščin nastajanja novejših gozdarske zakonodaje, podzakonskih predpisov in programa razvoja gozdov je pripomogel, da je večina strokovne vsebine ohranjanja in varstva narave teh aktov odraz uspešnega in usklajenega medsektorskega sodelovanja varstvenikov narave in gozdarjev pri njihovi pripravi, kakor tudi njihove strokovne razgledanosti.

Prav zato ni nič nenavadnega, ko se pri razlagi večine pojmov, vezanih na vlogo

* B. S., dipl. inž. gozd., Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava RS za varstvo narave, Vojkova 1b, 1000 Ljubljana, SLO

gozdov v zasnovi strategije varstva narave v Sloveniji, zatekamo k strokovno že usklajenim in družbeno verificiranim pisnim virom z gozdarskega področja, saj je v njih dosežena in izkazana visoka stopnja kulturne zavesti in obvezujoče izražena pripravljenost stroke, da posveti ohranjanju narave in varstvu naravnih in kulturnih vrednot posebno pozornost.

Ekološka pestrost, naravna ohranjenost in stabilnost slovenskih gozdov niso le srečna okoliščina, ampak rezultat kontinuitete dolgoletnih strokovnih prizadevanj gozdarske stroke pri gozdarskem načrtovanju, pozitivnega odnosa do gozda in spleta naravnih dejavnikov. Omenjena ugodna osnova nam realno omogoča uspešno ohranjanje biološke raznovrstnosti (rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov), ohranitev naravnih procesov, naravnega okolja in ekološkega ravnotežja.

2 VLOGA GOZDOV V ZASNOVI STRATEGIJE VARSTVA NARAVE V SLOVENIJI

2 THE ROLE OF FORESTS WITHIN THE CONCEPT OF NATURE PROTECTION STRATEGY IN SLOVENIA

2.1 Izhodišča

2.1 The Concept

Značilnost Slovenije sta pestra in razmerna dobro ohranjena narava in krajina. Prav zato je naša skupna odgovornost zlasti v tem, da te vrednote doživljamo in uporabljamo na način, ki omogoča njihovo ohranitev z namenom, da jih lahko v čim boljšem stanju prepustimo zanamcem.

Strategija varstva narave v Sloveniji, Inačica 3.0 (osnutek), Ljubljana, april 1996, je nadaljevanje strokovnih naporov v smeri, ko v okviru mednarodnih izhodišč, načel, sprejetih dogovorov ter dokumentov, izkušenj in priporočil predlagamo strateške usmeritve ter pravne in organizacijske rešitve za uresničevanje teh usmeritev. Zaradi celovitosti problematike, strategija presega pristojnosti sektorja varstva okolja, zato lahko njeno dejansko učinkovitost pričakujemo le ob sprejetju na državni ravni.

Vloga gozdov je v omenjeni zasnovi strategije varstva narave v Sloveniji izrednega

pomena in zavzema v poglavju "Vključevanje načel varstva narave v druge sektorje" temu primerno mesto.

Zakon o gozdovih (Ur.l. št. 30/93), zagotavlja sonaravno in večnamensko gospodarjenje z vsemi gozdovi kot naravnim bogastvom. V skladu z načeli varstva okolja in naravnih vrednot zagotavlja trajno in optimalno delovanje gozdov kot ekosistema ter ohranjanje in pospeševanje njihovih funkcij. Omogoča ohranjanje naravnih populacij rastlinskih in živalskih vrst, naravnih procesov, ohranja in vzpostavlja naravno sestavo biocenoz in celo pospešuje njihovo naravno (biološko) pestrost.

2.2 Struktura strategije

2.2 Strategy's structure

- Strategija vsebuje dolgoročne cilje, načela in merila za določanje prednostnih nalog ter predloge za usmerjanje varstva narave v Sloveniji;
- organiziranost varstva narave govori predvsem o službah, zakonodaji, nadzoru, financiranju;
- spremljanje in ocenjevanje uresničevanja Strategije govori o ugotavljanju uspešnosti oz. spremljanju trendov na področju varstva narave v Sloveniji;
- akcijski program je operativni del programa, ki se preverja in dopolnjuje vsakih pet let; sestavljajo ga predlogi potrebnih projektov in ukrepov za posamezna področja (biološka raznovrstnost, zavarovana območja, ...);
- dodatki pojasnjujejo delovno področje varstva narave, pojme, uporabljene v programu in povzetek analize stanja varstva narave v Sloveniji.

2.3 Okoliščine nastanka Strategije

2.3 The circumstances which conditioned the strategy's origin

Osamosvojitve in mednarodno priznanje Slovenije sta povzročila velike vsebinske, organizacijske in zakonodajne spremembe na področju lastnine, gospodarskih dejavnosti in mednarodnih pristojnosti. Omenjene spremembe in druga vzporedna dogajanja izkazujejo veliko možno nevarnost za še ohranjeno naravo, ki je ima Slovenija

primerjalno več kot druge države in je hkrati tudi temelj njene identitete.

Bogata tradicija Slovenije na področju načrtnega naravovarstva se med drugim kaže z izločitvijo prvih pragozdnih rezervatov na Kočevskem že pred dobrim stoletjem (leta 1892) in prvim programom varstva narave (Spomenica iz leta 1920).

Izkazana tradicija, potrebe in mednarodne obveznosti narekujejo pripravo strateškega dokumenta, za katerega je Odbor za infrastrukturo in okolje Državnega zbora Republike Slovenije na svoji 75. seji z dne 27.11.1995 sprejel naslednji sklep:

"Državni zbor Republike Slovenije nalaga Vladi Republike Slovenije, da v najkrajšem možnem roku predloži v obravnavo Strategijo varstva ohranjanja narave in varstva naravnih vrednot v Republiki Sloveniji, ki bo celovito opredelila sistemske rešitve, kriterije, pogoje in merila varstva narave."

2.4 Namen Strategije varstva narave

2.4 The purpose of nature protection strategy

Slovenska Strategija varstva narave mora postati nacionalna podlaga za pravilno in odgovorno ravnanje državnih in krajevnih organov pri odločanju o prihodnjih temeljnih usmeritvah gospodarske politike v Sloveniji. Le na ta način bomo lahko zagotovili izpolnjevanje sprejetih mednarodnih obveznosti, uskladili pravni sistem z zakonodajo Evropske zveze ter se enakovredno vključevali v vedno bolj enotni in obvezujoči evropski ter svetovni sistem varstva narave.

3 CILJI VARSTVA NARAVE V SLOVENIJI

3 NATURE PROTECTION GOALS IN SLOVENIA

Slovensko varstvo narave si je zastavilo naslednje dolgoročne cilje:

- ohraniti
 - samonikle (avtohtone) rastlinske in živalske vrste ter izjemne osebkne in populacije;
 - habitatne tipe, biocenoze in ekosisteme ter njim lastne procese;
 - geotope in izjemne dele nežive narave;
 - vse tipe krajine v skladu z razvojem po načelu trajnosti;

- obnoviti
 - prizadete naravne znamenitosti, habitate in ekosisteme.

Naštete cilje je možno doseči le, če je varstvo narave celovito in če so naravovarstvena načela vgrajena v sisteme in postopke vseh dejavnosti, ki posegajo v naravo. Za uresničevanje ciljev varstva narave sta v prvi vrsti potrebna ustrezna organiziranost službe za to dejavnost in zakonodaja, ki omogoča neposredno varstvo narave in določa pravna načela za posege in dejavnost človeka v naravi.

Do cilja lahko pridemo na dva osnovna načina varovanja:

- z zavarovanjem delov narave, ki so spoznani za posebno vrednoto in kjer je človekova dejavnost najbolj omejena ali usmerjena (zavarovana območja) ter

- varovanje narave z rabo, kar pomeni, da je človekova dejavnost v njej tolikšna in takšna, da se narava ohranja v določenem ravnotežnem stanju (usmerjanje razvoja s planskimi instrumenti, celovito varstvo krajine). Učinkovitost te oblike varovanja je odvisna od stopnje integriranosti naravovarstvenih načel v druge sektorje in v odločanje na vseh ravneh.

4 NAČELA VARSTVA NARAVE

4 NATURE PROTECTION PRINCIPLES

Osnovno izhodišče varstva narave je ohranjanje njenega uravnoveženega delovanja in pestrosti vseh oblik, živih in neživih, ne glede na njihov ekonomski pomen za človeka.

Slovenija je ratificirala Konvencijo o biološki raznovrstnosti /Rio de Janeiro, 1992/, (Ur. l. RS MP, št. 7/96, objavljena v Ur. l. RS, št. 30/96), ki je začela veljati 8. junija letos.

Pomembnejša izhodišča in načela, na katerih temelji varstvo narave, ki jih upoštevajo vse dejavnosti:

- Vsaka življenska oblika je enkratna, zato jo moramo spoštovati.
- Varstvo narave je investicija, ki zagotavlja uresničevanje krajevnih, nacionalnih in globalnih koristi.
- Trajnostni način življenja zahteva kore-

nite spremembe mišljenja ter gospodarske logike in prakse.

- Gospodarna raba naravnih dobrin je nujna.

- Skrbno odločanje, pri katerem odločitve temeljijo na dostopnih informacijah; ekonomski in socialni ukrepi naj, kolikor je primerno in mogoče, spodbujajo ohranjanje in trajnostni način rabe biotske in krajinske raznovrstnosti.

- Načelo izoginitve zahteva uveljavljanje primernih postopkov za presojo projektov, ki bi lahko vplivali na biotsko in krajinsko raznovrstnost in s katerimi bi lahko ta vpliv preprečili ali zmanjšali.

- Načelo opreznosti do dejavnosti, ki bi lahko preprečile ali zmanjšale posege, ki bi vplivali na zmanjšanje biotske in krajinske raznovrstnosti, se ne smejo preložiti, tudi če vzročne povezave med posegi-vplivi niso popolnoma potrjene.

- Načelo premestitve dejavnosti, ki bi izjemno škodljivo vplivale na biotsko in krajinsko raznovrstnost in se jim ne moremo izogniti, naj se usmerijo na območja, kjer so posledice manjše.

- Treba je vzpostaviti zaupanje med strokami in dejavnostmi.

- Varstvo narave naj ne bo omejeno le na zavarovana območja, ampak naj pokriva celotno območje države ter vsa področja delovanja.

- Sodelovanje javnosti, osveščenost in skrb za varstvo narave so v tesni medsebojni odvisnosti, zato so na tem področju izjemnega pomena vzgoja in izobraževanje, kakor tudi aktivno vključevanje javnosti.

- Kulturna raznolikost je v tesni povezavi z biotsko raznovrstnostjo.

- Našteta izhodišča je treba vključevati v vse dejavnosti na državni in krajevni ravni, v načrtovanje ter v sektorske strategije in razvojne politike.

5 MERILA ZA DOLOČANJE PREDNOSTNIH NALOG

5 CRITERIA FOR THE DETERMINATION OF PRIORITY TASKS

Varstvenih ciljev ni mogoče uresničiti hkrati in v celoti. Prav zato moramo najprej preprečiti ali omiliti negativne trende, nato pa z

nacionalnimi programi določiti prednostne naloge, izbrane po naslednjih merilih:

- ogroženost;
- spoznan izstopajoči pomen (inventarna območja in objekti);
- mednarodno spoznan pomen (npr. določen s konvencijami);
- neobnovljivi ali težko obnovljivi deli narave;

6 USMERITVE ZA OHRANJANJE BIOLOŠKE RAZNOVRSTNOSTI

6 TRENDS REGARDING THE CONSERVING OF BIOLOGICAL DIVERSITY

Ohranjanje biološke raznovrstnosti predstavlja enega osrednjih ciljev varstva narave na vseh ravneh (od svetovne do krajevne). Uresničujemo ga z ohranjanjem ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, predvsem pa z zagotavljanjem njihovih ustreznih življenjskih razmer (npr. ohranjanje življenjskega prostora).

Od prednostnih nalog navajamo:

- podpis in ratifikacija Washingtonske, Bernske in Bonnske konvencije;
- ustanovitev koordinacijske skupine za ohranjanje biotske raznovrstnosti;
- vsebinska in pravna uskladitev s smernicami Evropske Zveze za ohranitev rastlinskih in živalskih vrst ter habitatov;
- priprava Nacionalnega programa varstva biotske raznovrstnosti;

6.1 Ohranjanje rastlinskih in živalskih vrst

6.1 Conservation of plant and animal species

Glavne usmeritve so med drugim naravnane v:

- preprečevanje nadaljnega izumiranja rastlinskih in živalskih vrst v Sloveniji;
- preprečevanje, kjer pa to ni mogoče, vsaj omilitve ogrožanja rastlinskih in živalskih vrst ter ogroženih populacij (osebkov);
- povezavo prizadevanj za ohranitev vrst v Sloveniji s sosednjimi državami;

6.2 Ohranjanje habitatov rastlinskih in živalskih vrst

6.2 Conservation of plant and animal species' habitats

Glavne usmeritve so med drugim naravnane v:

- vzpostavitev sistema kartiranja habitatnih tipov;
- vzpostavitev omrežja ekosistemov po principu razporejenosti, reprezentančnosti in medsebojne povezanosti;
- vzpostavitev blažilnih območij;

GOZD FOREST

Glavne usmeritve so med drugim naravnane v:

- ohranjanje in razvoj celotnega gozda in gozdnega prostora (gozdnih ekosistemov), v njegovi celovitosti, naravni ohranjenosti in ekološki pestrosti;
- krepitev biološke in ekološke stabilnosti gozdnih ekosistemov, ob sočasnem ohranjanju naravnih populacij rastlinskih in živalskih vrst;
- celovit ekosistemski koncept sonaravnega gospodarjenja z gozdom in gozdnim prostorom ter sočasnim ohranjanjem narave in naravnih vrednot v skladu s predlogom vseevropske strategije o biološki in krajinski pestrosti;
- ohranjanje vloge gozda kot temeljnega ogrodja krajine, edinega večjega ohranjenega ostanka narave, ki je življenjski prostor številnih avtohtonih rastlinskih in živalskih vrst, hkrati pa tudi pomemben dejavnik pri iskanju stika človeka z naravo;
- ovrednotenje široke palete funkcij gozdov, ki so temelj načrtovanju in usmerjanju razvoja gozdov, njihovem ohranjanju, varstvu in gospodarjenju z gozdovi;
- izločanje in razglašanje z zakonom varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom ter določitev območij, kjer je izjemna poudarjenost funkcij gozdov v širšem ali lokalnem interesu, kakor tudi območij, ki so pomembna za ohranitev prosto živečih živali;
- izločanje in vzpostavitev ekocelic in habitatov;
- ohranjanje oziroma ponovno vzpostavitev habitatov vseh avtohtonih rastlinskih in živalskih vrst;
- izločanje gozdov s posebnim namenom na območjih, ki so razglašena za naravne znamenitosti po predpisih o varstvu naravne dediščine;

• ohranjanje in varovanje naravnih znamenitosti v gozdu in gozdnem prostoru (npr. gozdnih dreves z izjemnimi botaničnimi, dendrometričnimi, biotopskimi ali oblikovno estetskimi lastnostmi) ter tistih delov gozda, ki kot zavarovana kategorija naravnih znamenitosti oziroma redkosti v gozdu (ekocelice, habitat) zagotavljajo njihovo varstvo tudi zunaj (večjih) zavarovanih območij.

7 UKREPI ZA DOSEGANJE CILJEV 7 INSTRUMENTS TO ATTAIN THE GOALS

7.1 Zavarovana območja in objekti 7.1 Protected areas and constructions

Vse izstopajoče posamične naravne znamenitosti ter območja z veliko gostoto naravnih znamenitosti predstavljajo s stališča varstva narave izjemno vrednost (npr. homogen naravno ohranjen ekosistem), zato jih želimo postopoma pravno zavarovati.

Glede na varstvene cilje bo za vsak predlog določena najprimernejša varstvena skupina, kar pomeni različno intenzivnost varstva. Na območjih, kjer stalno živijo ljudje, bodo varstveni ukrepi dopuščali dejavnosti, ki so v skladu s cilji varstva, strožji varstveni režim pa bo na tistih območjih, ki so praviloma omejeni na manjše površine (npr. pragozdni rezervati) in osrednje območje narodnih parkov, kjer bo človekova dejavnost praviloma izključena.

Glavne usmeritve:

- izdelava nacionalnega programa zavarovanih objektov in območij;
- zavarovanje najpomembnejše naravne dediščine (Inventar);
- dolgoročni cilj, postopno zavarovanje okoli 20 % državnega ozemlja na podlagi predpisov s področja varstva narave;
- razviti sistem upravljanja zavarovanih območij;
- ustanavljati meddržavna zavarovana območja;
- postopen prehod zavarovanih območij v javno last, zaradi lažjega izvajanja ciljev zavarovanja;

Ustanavljanje zavarovanih območij

Ustanavljanje zavarovanih območij narave je ena izmed uveljavljenih oblik varstva

narave. Različne kategorije parkov ustvarjajo specifičen sonaravni razvoj. Primeri iz tujine nas utrjujejo v spoznanju, da je znotraj njihovih meja mogoče vzpostaviti trajen sistem rabe, ki omogoča ekonomsko preživetje, hkrati pa nas zadovoljujejo socialno, duhovno in estetsko ter ohranjajo kulturno identiteto naroda.

Zaradi poenotenja sistema zavarovanih območij narave v svetovnem merilu je Svetovna zveza za varstvo narave (IUCN) glede na različne cilje in namene (funkcije) zavarovanih območij narave, izdelala enotne kriterije in merila ter sprejela priporočila za kategorizacijo zavarovanih območij. Slovenija je polnopravna članica IUCN od maja 1993.

Predstavitev kategorij:

I. strogi naravni rezervat (znanstveni rezervat),

II. narodni park (varstvo ekosistemov, možnost doživljanja),

III. naravni spomenik (varstvo posebnih naravnih oblik-pojavov),

IV. zavarovano območje habitatov in vrst (aktivno varstvo),

V. zavarovana krajina (varstvo krajine, rekreacija),

VI. zavarovano območje naravnih virov (smotrna izraba),

Upravljanje z zavarovanimi območji:

V zvezi z upravljanjem z zavarovanimi območji je treba poudariti naslednje:

Po definiciji IUCN je zavarovano območje "območje kopnega ali morja, ki je posebej namenjeno varstvu in ohranitvi biološke raznovrstnosti, skupaj z naravnimi in pripadajočimi kulturnimi dobrinami, upravljano prek zakonskih in drugih dejavnosti."

Slovenija ima svojo kategorizacijo zavarovanih območij narave, ki je primerljiva z mednarodnimi varstvenimi kategorijami, določeno v Zakonu o naravni in kulturni dediščini. Varstvene skupine so razdeljene na:

- naravni rezervat,
- naravni spomenik,
- narodni park,
- regijski park,
- krajinski park,

Glede na to, da obsegajo zavarovana območja tako (pretežno) gozdnate površine kakor tudi druge vrste naravnih ekosistemov (vodotoki, morje, močvirja itd.), je potreben enoten način pri oblikovanju sistema upravljanja z različnimi vrstami zavarovanih območij.

Dolgoletna tradicija gozdarstva, ki je doslej uspešno gospodarilo z gozdovi Slovenije, bo vsekakor prepotrben sogovornik pri nadaljnjem gospodarjenju z gozdnim prostorom znotraj zavarovanih območij.

Ministrstvo za okolje in prostor je pristojno za vzpostavitev sistema upravljanja za vsa omenjena zavarovana naravna območja, tako da bo glede na pestrost različnih vrst zavarovanih območij upravljanje obvladljivo, poenoteno in sistemsko urejeno.

Delna predstavitev zasnov Strategije varstva narave v Sloveniji nam razkrije, da le-ta obravnava gozd in njegovo vlogo med usmeritvami za ohranjanje biotske raznovrstnosti s poudarkom na ohranjanju habitatov rastlinskih in živalskih vrst.

Predstavimo dosedanje vključevanje načel varstva narave v gozdarskem sektorju, kjer imamo primer uspešnega povezovanja in usklajenega medsektorskega delovanja, ki ga lahko še izboljšamo.

7.2 Vključevanje načel varstva narave v gozdarskem sektorju

7.2 Observing nature protection principles in forestry sector

Čeprav nemalokrat ugotavljamo, da medsektorsko usklajevanje in vseh ravneh v Sloveniji še ni doseglo željene stopnje, pa moramo vseeno priznati, da so naravovarstvena načela v sektorskih zakonih najbolj upoštevana v Zakonu o varstvu okolja (Ur. l. RS, št. 32/93) in Zakonu o gozdovih (Ur. l. RS, št. 30/93) ter Programu razvoja gozdov v Sloveniji (Ur. l. RS, št. 14/96), nekaj prvin najdemo tudi v Resoluciji o strateških ciljih na področju turizma v Republiki Sloveniji s programom dejavnosti in ukrepov za njeno izvajanje (Ur. l. RS, št. 7/95).

Glavne načelne usmeritve, ki omogočajo dosego uspešne harmonizacije predpisov na področju varstva narave, so:

- vzpostavitev medsektorskega usklajevanja, predvsem pri načrtovanju ter sprejemanju odločitev na krajevni in državni ravni (vlada, parlament);

- vgradnja načel varstva narave v sektorске predpise, zlasti na področju vodnega gospodarstva, prometa, energetike, rudarstva, kmetijstva, vojaških dejavnosti;

- izvajanje sprejetih predpisov in strategij, ki že imajo vgrajena načela varstva narave ter jih po potrebi dopolniti (npr. gozdarstvo, turizem).

7.2.1 Zakon o gozdovih

7.2.1 Forestry Act

V svojem 1. členu določa gozdove kot naravno bogastvo in si zastavlja za temeljni cilj:

“Zagotovitev sonaravnega ter večnamenskega gospodarjenja v skladu z načeli varstva okolja in naravnih vrednot, trajno in optimalno delovanje gozdov kot ekosistema ter uresničevanje njihovih funkcij.”

V 6. točki 3. člena eksplicitno navaja ekološke funkcije, med njimi tudi “biotopsko funkcijo” in socialne funkcije gozda med katere sodi tudi “funkcija varovanja naravne in kulturne dediščine in drugih vrednot okolja”.

Prva alineja 2. točke 6. člena navaja: “ohranitev ali vzpostavitev naravne sestave gozdnih življenjskih združb in krepitev vsestranske odpornosti gozdov;”

Povezave z varstvom narave so med drugim še pri: načrtovanju v gozdu in gozdnem prostoru (4. točka 9. člena in 4. točka 14. člena), ohranjanju habitatov (11. in 36. člen), lovskogojitvenem načrtovanju (2. točka 12. člena), gozdnogojitvenem načrtovanju (6. alineja 1. točke 13. člena), medresorske pristojnosti (16. člen), pri posegih v posamično gozdno drevje in skupine gozdnega drevja zunaj naselij (20. člen), gradnji in vzdrževanju gozdne infrastrukture (37. člen), razglasitvi varovalnih gozdov, zaradi npr. biotopske funkcije (43. člen), razglasitvi gozdov s posebnim pomenom (1., 2. in 3. točka 44. člena) ter opredeljevanju naravnih znamenitosti in redkosti v gozdu (4. točka 44. člena).

S programom razvoja gozdov v Sloveniji so postavljeni temelji za ohranitev in sonaravni razvoj vseh gozdov in njihovih funkcij.

Z njim je oblikovana strategija razvoja na posameznih področjih gospodarjenja z gozdovi po načelu trajnosti, sonaravnosti in večnamenskosti, nakazane pa so tudi strokovne usmeritve pri sodelovanju z dejavnostmi, ki se z gozdarstvom srečujejo v prostoru.

7.2.2 Program razvoja gozdov v Sloveniji

7.2.2 A program on the development of forests in Slovenia

Med dolgoročne cilje sonaravnega gospodarjenja z gozdovi uvršča:

- Ohranitev in trajnostni razvoj gozdov v smislu njihove biološke pestrosti ter vseh ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij, med drugim:

- ohranitev in krepitev bioekološke stabilnosti gozdnih ekosistemov in trajnostno ter sonaravno ravnanje z njimi;

- ohranjanje in vzpostavljanje rastlinske in živalske pestrosti ter varovanje redkih ali ogroženih vrst in ekosistemov v gozdu, pa tudi ohranjanje in vzpostavljanje primernega življenjskega okolja za vse avtohtone vrste prosto živečih živali;

- ohranjanje in krepitev varovalne vloge gozdov;

- Ohranitev naravnega okolja in ekološkega ravnotežja v krajini (krajinske pestrosti), med drugim:

- ohranitev primerne gozdnatosti v vseh slovenskih krajinah in preprečevanje drobljenja gozdnih površin;

- ohranitev, vzpostavitev in oblikovanje gozdnih robov ter skupin drevja, posameznih dreves, obvodnega gozdnega rastja, protiveternih pasov in omejkov zunaj gozda;

- skrb za ohranitev in razvoj naravnih ekosistemov nad zgornjo gozdno mejo;

- skrb za ohranitev in razvoj vodnih ekosistemov v gozdnem prostoru itd.

- Strategija ohranjanja in razvoja gozdov v prostoru:

Pri usmerjanju razvoja krajine določa:

- izdelavo načrtov ohranjanja in trajnostnega razvoja krajine (krajinske pestrosti) skupaj z drugimi uporabniki prostora;

– izdelavo izhodišč in meril za ohranitev nepogrešljivih ostankov gozdov, skupin ter posameznih dreves v krajini in preprečevanje drobljenja ostankov gozdov v nižinskih predelih;

– izdelavo usmeritev za delo s skupinami drevja in posamičnim gozdnim drevjem zunaj gozda ter izdelavo predlogov za renaturacijo z naravnimi prviniami revne krajine;

– izdelavo načrtov za ohranitev in varovanje ekosistemov nad zgornjo gozdno mejo na podlagi študij ranljivosti okolja.

Pri usmerjanju razvoja gozdov s poudarjenimi ekološkimi in socialnimi funkcijami določa:

– preprečevanje rabe gozdov, ki bi ogrozile trajnostni razvoj gozdov in njihovih funkcij;

– izdelavo prostorskih načrtov poudarjenosti funkcij in določitev usmeritev, ukrepov in omejitev za gospodarjenje na območjih s posameznimi izjemno poudarjenimi funkcijami;

– izdelavo meril za določitev varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom;

– izločitev posebej vrednih habitatov za živali oziroma predefov, ki so posebej pomembni za ohranitev biološke pestrosti v gozdu in krajini in prilagoditev gospodarjenja z gozdom njihovi vlogi;

– ohranjanje in pospeševanje naravne sestave in pestrosti drevesnih vrst ob upoštevanju naravnega sukcesijskega razvoja gozdne vegetacije;

– prepuščanje ekološko zelo ranljivih sestojev na ekstremnejših rastiščih naravnemu razvoju (razen nujnih sonaravnih sanacij);

– vzpostavo varstvenih režimov za izjemno poudarjeno dediščinsko-varstveno funkcijo in omejitve pri sonaravnem gospodarjenju z gozdovi, pri posameznih objektih naravne dediščine pa zagotovitev njihovega popolnega varovanja.

• Program ohranitve in gospodarjenja z živalskim svetom v gozdnem prostoru:

– ohranitev vseh prosto živečih živalskih vrst in njihovega naravnega življenjskega okolja je uspešna le ob celovitem obravnavanju populacij vsake vrste prosto živečih živali in njihovega življenjskega prostora;

– posegi v populacije prosto živečih živali in njihovo življenjsko okolje morajo temeljiti na analizah stanja vegetacije in živalskih populacij ob zagotovitvi rednega in celovitega spremljanja (monitoring) njihovega stanja;

– za uspešno ohranitev pestrosti živalskega sveta je potrebno ohranjanje in pospeševanje raznovrstnosti naravne zgradbe gozda, zlasti ohranjanje plodonosnih drevesnih in grmovnih vrst ter ustreznega števila sušic in drevesnih dupel.

• Varstvo naravne dediščine v gozdnem prostoru:

Gozd je bogata zakladnica redkih ekosistemov in posameznih vrst, ki jih je treba posebej varovati. Z oblikovanjem gozdnih rezervatov in varovalnih gozdov ter izločitvijo posebno pomembnih habitatov za prosto živeče živali, je gozdarstvo že opravilo pomemben del nalog operativnega varstva.

Med najpomembnejše usmeritve operativnega varstva med drugim prištevamo:

• zagotovitev popolnega varstva gozdnih rezervatov (zakonska zaščita in po potrebi odkup);

• zagotovitev popolnega varstva v območjih I. in II. varstvene kategorije po IUCN;

• ureditev evidenc s področja naravne (in kulturne) dediščine v gozdnem prostoru;

• določitev površin varovalnih gozdov in gozdov s poudarjeno naravovarstveno in ekološko vrednostjo ter izdelava strokovnih podlag za njihovo zakonsko zaščito;

• izločitev manjših površin gozdov (ekocelic) in posameznega drevja z namenom ohranjanja in povečevanja biotske pestrosti gozdnega prostora;

• sodelovanje gozdarstva pri izdelavi strokovnih in zakonskih podlag za razglasitev naravnih parkov in drugih zavarovanih območij;

• izdelava programa za vključevanje Zavoda za gozdove Slovenije v izvajanje operativnih naravovarstvenih nalog v gozdnem prostoru (v skladu z Zakonom o gozdovih) ter možnosti ustreznega sodelovanja pri upravljanju zavarovanih območij.

Program razvoja gozdov med drugim tudi določa organizacijske, kadrovske in materialne podlage za izvajanje omenjenega

gozdarskega strateškega dokumenta, kar je jamstvo za njegovo uresničevanje.

7.2.3 Razvoj turizma v gozdnem prostoru

7.2.3 *The development of tourism in forest space*

Pomen naravnih vrednot je poudarjen tudi v Resoluciji o strateških ciljih na področju turizma v Republiki Sloveniji s programom dejavnosti in ukrepov za njeno izvajanje (Ur. l. RS, št. 7/95). Med prednostmi slovenske turistične ponudbe navajajo tudi "manjše, vendar pestre naravne in kulturne znamenitosti", hkrati pa ugotavljajo vedno večje povpraševanje turistov in izletnikov po pristnem in naravnem ter vedno večjo željo ne le videti, ampak tudi doživeti.

Razvoj turizma, ki upošteva nove trende v turističnem razvoju in hkrati primerjalne prednosti Slovenije (sorazmerno ohranjena in zato za domače in tuje obiskovalce privlačna dežela), mora temeljiti na dolgoročnem ohranjanju narave.

Program dejavnosti in ukrepov za izvajanje resolucije pa v poglavju "II. Ukrepi" navaja v točki 4.4 Varovanje naravnih virov in območij:

- v prostorskem planu Republike Slovenije je potrebno predvideti nova zavarovana naravna območja (novi regijski parki na območju Krasa, Kočevskega, Solčavskega, Pohorja, Kobanskega, Kozjanskega, Goričancev, Bele Krajine, Prekmurja in Slovenskih Goric);

- ob pripravi sprememb in dopolnitev prostorskih in planskih dokumentov je potrebno določiti tudi kriterije in omejitve zmogljivosti prostora za turistično rabo na posameznih območjih;

- z izdajanjem koncesij za rabo naravnih dobrin naj se zagotovi dostop do teh, hkrati pa določi tudi merila in omejitve, ki bodo zagotovili ohranjanje naravnih dobrin in dolgoročno gospodarjenje z njimi;

Nosilec: Ministrstvo za okolje in prostor,
Rok: leto 1998.
Ur. l. RS, 7/95 stran 731

Turizem v gozdnem prostoru mora pospeševati razne mehke oblike kvalitetnega in naravi prijaznega naravoslovnega turizma ob upoštevanju pravil gozdnega bontonu. Poleg sproščenega oz. neorganiziranega obiska, predvidevamo tudi rast potreb po strokovno vodenem obisku (pod nadzorom), kjer je to zaželeno ali potrebno. Gre za strokovni izziv tudi glede razvijanja stikov z javnostjo, zato bo ta usmeritev v prihodnje vedno bolj upoštevana kot ena rednih oblik delovanja javne gozdarske službe.

8 ZAKLJUČEK

8 CONCLUSION

Gozdarska stroka si je skupaj z nami zastavila visoke naravovarstvene cilje. S tem je sprejela tudi odgovornost in obvezo, ki izhaja iz njene veljavne zakonodaje in programskih usmeritev. Z izvajanjem prevzete obveze bo dobršen del ohranjanja narave v Sloveniji rešen. Ohranjanje narave in varstvo naravnih in kulturnih vrednot pa je naš skupni cilj.

LITERATURA

1. Anko, B. 1995: Gozdarstvo – sestavni del ohranjanja narave, Ljubljana, Gozdarski vestnik št. 9, 11 s.
2. Ferlin, F. 1995: Strategija ohranjanja narave in varstva naravne dediščine v gozdu in gozdnem prostoru skladu z zakonom o gozdovih in predlogom programa (trajnostnega) razvoja gozdov v Sloveniji, Ljubljana, Gozdarski vestnik št. 9, 9 s.
3. Program razvoja gozdov v Sloveniji (Ur. l. RS, št. 14/96)
4. Resolucija o strateških ciljih na področju turizma v Republiki Sloveniji s programom aktivnosti in ukrepov za njeno izvajanje (Ur. l. RS, št. 7/95)
5. Strategija varstva narave v Sloveniji, (Inačica 3.0 – osnutek), MOP, URSVN, Sektor za varstvo narave, Ljubljana, april 1996, 28 s.
6. Ustanavljanje in upravljanje naravnih parkov v Sloveniji, MOP, URSVN, Sektor za varstvo narave, Ljubljana 1995, 12 s.
7. Zakon o gozdovih (Ur. l. RS, št. 30/93)
8. Zakon o naravnih in kulturnih dediščinah (Ur. l. SRS, št. 1/81)
9. Zakon o varstvu okolja (Ur. l. RS, št. 32/93)